

VAN DE REDACTIE

Het jaar 2008 is alweer bijna voor de helft verstreken en jullie hebben het al die tijd zonder VTB-Nieuwsbrief moeten doen. Ook al was er wat betreft de ingezonden kopij geen aanleiding toe, we vonden het nodig om voor de zomer een nummer uit te brengen. Uiteindelijk toch weer mensen bereid gevonden om een steentje bij te dragen aan het eerste nummer van 2008. Waarvoor zeer veel dank.

Behalve een bijzondere bijdrage uit Uruzgan van Piet Wit krijgt hier speciale vermelding een nieuw element in de nieuwsbrief, nl. de cartoon van Caspar Verwer die we onder het kopje CasPARTOON hebben geplaatst. Caspar is recent afgestudeerd aan de Wageningen Universiteit en heeft zich in zijn studie gericht op het beheer van de mahoniesoort in het laaglandbos van Bolivia. Hij zal regelmatig een cartoon aanleveren en wordt mogelijk ook een lid van de nieuwsbriefcommissie. Hopelijk zullen er meer leden lid willen worden van onze commissie zodat de frequentie van uitgaven opgevoerd kan worden.

IMPACT NEDERLAND OP ONTBOSSING

Op 29 februari, inmiddels alweer een tijdje geleden, hebben we een goede algemene ledenvergadering gehad. Zoals de afgelopen jaren daarbij gebruikelijk is, werd deze voorafgegaan door een inhoudelijke sessie. Deze keer ging het om een presentatie van Jan-Joost Kessler (Aidenvironment) van een studie over de bijdrage van de Nederlandse economie aan wereldwijde ontbossing en degradatie van bos. De studie was een initiatief van Greenpeace. Hiervoor werd voor grondstoffen en goederen waar Nederland een belangrijke rol in speelt, zoals soja, palmolie, vlees, hout en pulp en papier, de stromen vanuit de belangrijkste producerende landen (Canada, Rusland, Indonesië, Maleisië, Kameroen, DR Congo, Gabon, Ivoorkust, Argentinië, Brazilië en Paraguay) in kaart gebracht. Hierbij zijn uitdrukkelijk ook grondstoffen meegenomen die door Nederland verwerkt en weer geëxporteerd worden. Vervolgens is voor de periodes 1996-2000 en 2001-2005 voor ieder van deze stromen van grondstoffen bepaald wat de bijdrage is aan ontbossing en degradatie van bos. Bij de inschatting van ontbossing en degradatie is verdere degradatie van secundaire bossen buiten

beschouwing gelaten. Wel zijn zowel directe als indirecte 'drivers', zoals verschuiving- en 'multiplier' effecten meegenomen. Hierdoor kon bijvoorbeeld ook het effect van uitbreidende veehouderij meegenomen worden die de akkerbouw verdringt en waarvoor vervolgens nieuw bos ontgonnen dient te worden. Voor de productie van soja werd ervan uitgegaan dat een stuk land slechts 5 jaar in productie is, terwijl palmolieplantages die meer dan 5 jaar in gebruik zijn niet meer worden meegerekend bij ontbossing. Uiteindelijk werd bij het inschatten van de impact per grondstof ook nog gecorrigeerd voor de positieve en duurzame praktijken die het bos juist minder aantasten.

Over een periode van 10 jaar (1996-2005) zijn in totaal 1,5 miljoen hectare bos aangetast als gevolg van Nederlandse consumptie en handel. Hiervan is ongeveer 2/3 ontbost en 1/3 is gedegradeerd. Het aangetaste areaal is in de periode 2000-2005 met 20% toegenomen ten opzichte van de voorgaande periode van 5 jaar. Dit komt voor het overgrote deel door een sterke toename van gebruik van soja vanuit Brazilië, terwijl de bijdrage aan ontbossing en degradatie door hout uit Kameroen en Ivoorkust en palmolie uit Indonesië juist afneemt. De import van het product palmolie uit Indonesië neemt weliswaar toe, maar dit komt voor een steeds groter deel uit plantages die 5 jaar of langer in gebruik zijn. Een ander interessant resultaat uit deze studie is dat ongeveer tweederde van de totale ontbossing en bosdegradatie het gevolg is van agrarische producten en dat de grootste bedreiging voor het bos dus niet vanuit de bosbouwsector komt.

Een belangrijke doelstelling uit het regeringsstandpunt tropisch regenwoud (RTR) is dat het huidige tempo van ontbossing, aantasting en degradatie wordt beëindigd. Dat is in de periode 2000-2005 duidelijk niet gerealiseerd gezien de verdere toename van ontbossing. Toen het RTR (begin 90-er jaren) werd opgesteld had men verwacht dat het aandeel duurzaam geproduceerd hout sterk zou toenemen. Er is toen echter onvoldoende rekening gehouden met de negatieve impact van de productie van andere grondstoffen op ontbossing en degradatie. Hoewel deze trends niet nieuw zijn was het wel erg interessant om ze nu eens gekwantificeerd te zien.

De politiek reageerde blijkbaar nogal lauw op het rapport en er werd verwezen naar initiatieven vanuit de verschillende sectoren zelf (zoals de verschillende ronde tafels). Er werd gesuggereerd om de studie over een aantal jaar nog eens te herhalen en te evalueren of de verschillende duurzaamheidsinitiatieven vanuit de sector waar de politiek naar verwijst ook daadwerkelijk voldoende effect hebben.

DE VTB OP DE ALV VAN 29 FEBRUARI

Uit de verschillende presentaties van de commissies en het bestuur tijdens het huishoudelijke deel van de ALV, bleek dat afgelopen jaar weer een erg goed verenigingsjaar is geweest. In 2007 is het ledenaantal met 18 leden toegenomen tot 303. De verschillende commissies hadden een aantal goed bezochte activiteiten en bijeenkomsten georganiseerd. Daarnaast hebben VTB leden meegewerkt aan een discussie over de effecten van klimaatverandering voor West Afrika die door de Werkgroep Ecologie en Ontwikkeling, de Vereniging NEDWORC en de VTB gezamenlijk was georganiseerd.

In juni hebben we voor het eerst samen met andere organisaties een themadag georganiseerd over duurzaam bosbeheer. Dit was een erg succesvol initiatief. Tijdens de eveneens zeer succesvolle studiedag is in oktober vervolgens de toekomst van tropisch bosbeheer en de rol van de bosexpert verder uitgediept. De laatste activiteit van het afgelopen jaar, de Tropical Forest Career Night was erop gericht om studenten een idee te geven van de carrièremogelijkheden binnen de tropische bossensector in Nederland.

De Webcommissie heeft in 2007 veel tijd en energie gestoken in een volledig nieuwe en ingrijpend aangepaste website. Deze nieuwe website zal het gebruiksgemak en de kwaliteit van de dienstverlening verder verbeteren.

Het is duidelijk dat al deze activiteiten alleen mogelijk zijn geweest dankzij de tomeloze inzet van de commissies. Een vereniging als de VTB kan dan ook niet zonder deze actieve leden. Echter, alle commissies hebben tijdens de ALV aangegeven dat ze op zoek zijn naar nieuwe commissieleden. Met name de Nieuwsbrief- en Studiedagcommissie hebben dringend versterking nodig, maar ook tijdelijke bijdragen zijn van harte welkom. Dus, als je geïnteresseerd bent om een actieve bijdrage aan de

vereniging te leveren, neem dan snel contact op met een van de commissies! Dat kan heel gemakkelijk vanaf onze website: www.tropischebossen.nl.

Het volledige jaarverslag en de notulen van de ALV zullen op de website geplaatst worden.

POST UIT.....AFGHANISTAN!

*Door: Maj. Piet Wit
Functioneel Specialist Landbouw ISAF/TFU/PRT
(International Security Assistance Force/Task Force Uruzgan/
Provincial Reconstruction Team)
Te Camp Holland, Tarin Kowt, Uruzgan; 9 juni 2008*

BOMEN EN BOSBOUW IN URUZGAN

Het valt niet mee in Uruzgan. Of juist weer wel. Het glas is óf half vol, óf half leeg. Het hangt er maar van af met wie je praat, of - zoals in het geval van bepaalde journalisten en politici - wat je denkt dat je lezers of kiezers graag willen horen. Als je kijkt naar de actuele situatie, is het glas misschien half leeg. Als je ziet wat er zoal gebeurd is het afgelopen jaar in Uruzgan, dan blijkt het glas vooral half gevuld te zijn geraakt. Geldt dat ook al voor de bosbouw? Ik denk het niet.

Er staan bomen in Uruzgan, tamelijk veel zelfs. Ze bieden de nodige dekking voor de mens (en dus ook de Taliban) in de vlodvlaktes van de Helmand rivier en haar belangrijkste zijrivier, de Tirirud, in de z.g. "green zone". Het gaat vooral om bomen met een meervoudig nut. Kampioen is de moerbeiboom, met stammen tot 50 cm diameter. De boom is overal in het veld te vinden, maar ontbreekt vreemd genoeg in vrijwel alle plannen die de landbouw in Uruzgan op een hoger peil willen brengen of minder afhankelijk willen maken van de papaverteelt. De boom levert rechte stammetjes van zo'n twee meter lang en tot 50 cm diameter, te gebruiken als bijvoorbeeld vensterbank in qala muren. Daarboven spreidt zich een brede kroon van donkergroen blad dat verkocht wordt als kamelenvoer aan Kuchi nomaden. De vruchten worden vers gegeten of gedroogd voor de verkoop. In het zonnige klimaat zijn ze haast té zoet. Veel moerbeibomen staan langs irrigatiekanalen waar ze helpen de oever te stabiliseren. Natuurlijk dienen de bladeren als basisvoedsel voor de zijderups, maar die cultuur is reeds enige tijd ter ziele. Alle boomsoorten hebben hun nut. Amandelen en pistache vanwege de noten, abrikozen vanwege de vruchten die na droging gemakkelijk hun weg vonden op de regionale markten, populieren vanwege hout en

CaspARTOON

oeverbescherming. De granaatappels van Zuid-Afghanistan gelden als de beste ter wereld, dat beweren niet alleen de Afghanen zelf maar ook hun afnemers in de golfstaten.

Interessant zijn de pistache bomen. Ze leveren - alweer - de lekkerste pistache noten die ik ken. Tot voor kort waren pistache bossen natuurlijke opstanden, die door de bevolking gewaardeerd en daarmee beschermd werden. Ze zijn grotendeels gekapt om het hout toen de afzet van noten stagneerde vanwege de oorlogen. Brandhout. Boomkwekerijtjes worden door veel projecten en projectjes opgezet. Favoriet is de amandelboom en in mindere mate de abrikoos. Het uitzetten van de boompjes levert de klassieke problemen op van "wie krijgt wat, wie is de eigenaar van de grond waar ze op geplant moeten worden, heeft de ontvanger wel toegang tot irrigatiewater", enzovoorts. Er verpietert nog wel eens het een en ander zo langs de kant van de weg. Bosbouw heeft nog geen prioriteit. Aan herstel van pistache bosjes wordt vooral lipservice bewezen, in de praktijk gebeurt er weinig.

Grondeigendom compliceert ook hier de zaak, terwijl het niet ondenkbaar is dat het eigendomsrecht op bomen die hier van nature voorkomen sowieso in traditionele moslimkringen aangevochten wordt, ook al heb je ze zelf geplant: Geschenk van Allah, daar kun je geen alleenrecht op doen gelden. Investeren in herstel van natuurlijke bossen is daarmee een zaak van de overheid, en die is zwak.

De bosdienst valt onder de Directie Landbouw. De Directeur, El Haji Sardar Mohammed is opgegroeid in Uruzgan. Hij kent de bossen uit zijn jeugd en ziet ze graag weer hersteld. Met een neerslag van 100 mm in de dalen kun je geen dichte houtopstanden verwachten. Wat eventueel hier nog zou kunnen groeien, wordt daar getoond waar geen vee komt: stijlranden en begraafplaatsen. Het ondervoede en geparasiteerde vee haalt nog wel zoveel fut uit de bladmassa van de "green zone" dat ze tot op kilometers afstand daarvan de laatste plantjes weten af te vreten. Pas ver weg in de bergen (waar het ook meer regent) komen de struiken terug.

Volgens El Haji Sardar Mohamed worden de laatste echte (naald-)bossen van Uruzgan, bovenin de bergen bij Gizab, op dit moment gekapt door de Taliban om met verkoop van het hout hun strijd te financieren (Osama is kennelijk ook niet meer het suikeroompje wat hij geweest is). Dat geeft aan waar het in de bergen aan schort: Veiligheid. Daar heerst de Taliban. Bossen beschermen, bomen planten in het stroomgebied, het blijft ketelmuziek totdat de rust is weergekeerd in het hele land. Als je ziet hoe snel ontwikkelingen hier de goede kant op kunnen gaan, dan is het nu zaak de bosdienst op te zetten en te beginnen met bosherstel daar waar de veiligheidssituatie het al toelaat en de bevolking het voordeel ervan inziet: Pistachebossen dus. Van daar af bottom-up naar de bergbossen. Het glas vullen nu voor de bosbouw, eindelijk.

SEMINAR FOREST TRANSITIONS

Op 19 juni zal in Conferentiecentrum "de Reehorst" in Ede van 12.30-17.00 uur het Seminar "Forest Transitions in the Tropics: Are tropical forests on their way to recovery?" worden gehouden. De ontbossing in de Tropen gaat nog steeds onverminderd door. Ondanks het groeiende wetenschappelijk en publieke inzicht in de oorzaken en gevolgen van de ontbossing en bosdegradatie, wijst niets erop dat het tij in de toekomst zal keren.

Maar is dit het complete verhaal? Statistieken tonen aan dat in een aantal landen, zoals Costa Rica, India, China en Vietnam de bosbedekking aan het toenemen is. Zij maken klaarblijkelijk de transitie door van bosverlies naar bosuitbreiding, zoals deze ook in verschillende Europese landen heeft plaatsgevonden, inclusief Nederland. Wat zijn de redenen voor deze transities in deze landen? Komt het door het houttekort? Liggen er economische ontwikkelingen en/of overheidsbeleid aan ten grondslag? Of is het de invloed van de globalisering en de internationale bossendialoog? Of zijn er heel andere factoren in het geding? En wat is de kwaliteit van deze transitiebossen, zowel in sociaal-economische zin als vanuit ecologische en biodiversiteit perspectief?

Recentelijk zijn verschillende studies verschenen die waardevolle kennis- en beleidsinzichten geven in de dynamiek van het tropische bosareaal; voornamelijk is hier relatief weinig aandacht aan besteed. Dit is dan ook de reden om het jaarlijkse gezamenlijke seminar van de Universiteit van Utrecht en Wageningen Universiteit, Tropenbos Internationaal, het Ministerie van LNV en de Vereniging Tropische Bossen (VTB) te wijden aan 'Bostransities in de Tropen'. Dit alles in het kader van de serie "Sustainable forest management in the tropics. Are we on the right track?"

Inleidingen en prikkelende stellingen zullen verzorgd worden door *Prof. Eric Lambin*, Universiteit van Leuven, *Dr Freerk Wiersum*, Wageningen Universiteit en *Prof. Jack Putz*, University of Florida. Een forum bestaande uit *Ir Rob Busink* (LNV), *Dr Antje van Driel*, (Buitenlandse Zaken), *Prof. Bas Arts* (Wageningen Universiteit) en *Drs. Paul Wolvekamp* (Both ENDS), zullen zich buigen over de beleidsimplicaties. De middag staat onder leiding van *Prof. René Boot* van Tropenbos International.

Voor deelname kun je je registreren op de VTB-website: www.tropischebossen.nl

Hier vind je ook meer achtergrondinformatie, het volledige programma en een discussieforum.

Herman Savenije

WIE WAT WAAR?

Jo Bergers van het VTB-"Spin in het Web-clubje" meldt dat de evaluatie van de **externe VTB-Enquête** (mogelijkheden voor de tropische bosbouwsector in Nederland) ondanks het wat tegenvallend aantal respondenten, nu aan de gang is. Binnenkort verschijnt er een kort en bondig verslag dat op de website geplaatst zal worden.

Wat betreft de **interne enquête** zal Joris Fortuin de resultaten naar verwachting nog voor de zomervakantie in een verslagje op de VTB website publiceren.

Cursus Werken met nieuwe VTB-Website

Op 2 juni is door de Web-cie een cursus over werken met de VTB-website gegeven aan 1 tot 2 leden van de VTB-commissies. Hierdoor kunnen de commissies nu zelf berichten plaatsen en aanpassen op de website. Wil je hier meer over weten, neem dan contact op met de Web-cie.

Discussieplatform op VTB-website.

Heeft u het al gezien? Op de VTB-website is tegenwoordig een discussieplatform beschikbaar. Met grote inzet heeft Jaap van Overbeek (Web-cie) een discussieforum gemaakt met een openbaar deel en een afgeschermd deel, alleen te benaderen door leden. Meer weten, kijk op de website www.tropischebossen.nl

De Vereniging Tropische Bossen (als studiekering van het KLV) heeft tot doel het creëren en onderhouden van een professioneel netwerk en het instellen van een dynamisch en effectief platform voor het verzamelen, kanaliseren en uitdragen van kennis en informatie over tropische bossen. Dit wil de vereniging bereiken door het stimuleren en faciliteren van contacten tussen mensen, die vanuit verschillende achtergronden en posities, geïnteresseerd zijn in duurzaam en maatschappelijk verantwoord beheer van tropische bossen. **Adres VTB:** postbus 124, 6700 AC, Wageningen, vereniging@tropischebossen.nl (ook voor info en aanmelden). **Website:** www.tropischebossen.nl **Deadline** voor het inleveren van artikelen voor de volgende nieuwsbrief is 15 augustus 2008. **Redactie VTB-Nieuws:** Paul Hillegers, André Koppe, Henneleen Koppe-de Boo, Henk Lette en Paul Zambon. **Email redactie:** vtbnieuwsbrief@tropischebossen.nl **Drukker:** Drukkerij Junior, Nijmegen.